

مثنوی

ربورودی

اسرار حسا^{یعنی} ملایک^{از}

ڈاکٹر شیخ محمد اقبال ایم۔ اے۔ بی۔ اے۔ پٹالہ لاہور

باہتمام حکیم سید صاحب حشمتی نظامی

لاہور در یونین سٹیم پریس لاہور طبع کر دیا

دیباچہ

یہ نثر کسی طویل لہجہ کی محتاج نہیں تاہم اس کے مقاصد کی ایک مختصر تشریح ضروری ہے جس طرح حیاتِ افراد میں جلبِ منفعت و دفعِ مضرتیں عمل و ذوقِ حقائق عالیہ احساسِ نفس کے تدریجی نشوونما۔ اس کے تسلسل۔ توسیع اور استحکام سے وابستہ ہے اسی طرح ملل و اقوام کے حیات کا راز بھی اسی احساسِ بایبالات و دیگر قومی انا کی حفاظت۔ تربیت اور استحکام میں مضمر ہے اور حیاتِ ملیہ کا انتہائی کمال یہ ہے کہ افرادِ قوم کسی آئینِ مسلم کی پابندی سے اپنے فرائض و جذبات کے حدود مقرر کریں تاکہ انفرادی اعمال کا تناسب و تناقض مٹ کر تمام قوم کیلئے ایک قلبِ مشترک پیدا ہو جائے۔ افراد کی صورت میں احساسِ نفس کا تسلسل قوتِ حافظہ سے ہے اقوام کی صورت میں اس کا تسلسل و استحکام قومی تاریخ کی حفاظت سے ہے گویا قومی تاریخ حیاتِ ملیہ کے لئے بمنزلہ قوتِ حافظہ کے ہے جو اس کے مختلف مراحل کے حیاتِ اعمال کو مربوط کر کے "قومی انا" کا زمانی تسلسل محفوظ و قائم رکھتی ہے۔ علمِ الحیات و عمرانیات کے اسی نکتے کو مدِ نظر رکھ کر میں نے ملتِ اسلامیہ

کی حیثیت ترکیبی اور اس کے مختلف اجزاء و عناصر پر نظر ڈالی ہے اور مجھے یقین ہے
 کہ امت مسلمہ کی حیات کا جھج اور اک اسی نقطہ نگاہ سے حاصل ہو سکتا ہے
 البتہ اس ضمن میں ایک ضروری سوال پیدا ہوتا ہے اور وہ یہ ہے کہ ایسی
 مختصر المہیت جماعت کا انحطاط زائل کرنے اور اس کی زندگی مضبوط و محکم
 کرنے کے عملی اصول کیا ہیں؟ اس سوال کا مجمل جواب مثنوی کے دونوں حصوں
 میں آچکا ہے مگر مفصل جواب کے لئے ناظرین کو انتظار کرنا چاہئے اگر وقت
 نے مساعدت کی تو اس مثنوی کا تیسرا حصہ اسی سوال کا تفصیلی جواب ہو گا۔

استاذی حضرت قبلہ مولانا مولوی سید میر حسن صاحب دام فیضہم پر وفیسر
 مری کالج سیالکوٹ اور مولانا شیخ غلام قادر صاحب گرامی شاعر خاص حضور نظام دکن
 خدام اللہ ملکہ و اجلالہ میرے شکریئے کے خاص طور پر مستحق ہیں کہ ان دونوں
 بزرگوں سے بعض اشعار کی زبان اور طرز بیان کے متعلق قابل قدر مشورہ ملا۔
 علیٰ ہذا القیاس اپنے احباب میر نرنگ میرزا اعجاز اور مولانا عماد علی کا بھی
 سپاس گزار ہوں کہ بعض مطالب کی تحقیق میں ان سے بھی مدد ملی ہے۔

محمد اقبال

پیشکش بحضور ملت اسلامیہ

منکر نتوان گشت اگر دم زخم از عشق
ایں نشہ مین نیست اگر باد گریست بہت

عرفی

اے ترا حق زبدہ اقوام کرد	ختم بر تو دورہ ایام کرد
اے مثال انبیایا کان تو	ہم کرد لہا جگر چاکان تو
اے عشق دیکراں دل ختم	جلو ہائے خوشیش ز شہنا ختم
اے فلک مشیت غیا کو رتو	اے تماشا گاہ عالم روتو،

همچو موج آتش تپامیری

ای نظر حسن تر سازاده

رمز سوز آموز از پروانه

طرح عشق انداز اندرین

خاطر ماز صحبت تر ساکت

هم نوا از جلوه اغیار گفت

برد ساقی حبیب فرسواو

من شهید تیغ ابرو توام

تو کجا بهتر تا شامیری

ای راه کعبه دور افتاده

در شرر همب کرب کاشانه

تازه نگر با مصطفی جان خوش

تا نقاب روی تو بالا گرفت

واستان کیس و خسار گفت

قصه مخ زادگان همیواو

خاکم و آسوده کو توام

از ستایشش ستر می بالایم

از سخن آئینه سازم کرده اند

بار احسان بنیاد کردیم

سخت کوشش مثل خنجر درین

گرچه مجرم موج منبت نیست

پروانه نغمه شبنم نیست

در شرار باد مستی انکرم

درست جانم نیاز آورده است

پیش هر لوائی فرو ناید سرم

وز سکندرب نیازم کرده اند

در گلستان غنچه کردیم

آب و می که میم از سنگ گراں

بر کف من کاسه گداز نیست

صدید موج شبنم نیست

خلعتی بخشد مرا خاکسترم

هدیه سوگوکار آورده است

ز آسمان آنگوں می چکد

من جو بار یکتری سازمش

زانکه تو محبوب یارمستی

عشق تا طرح فغان رسید به سخت

مثل گل از هم شکافم سینه را

تا نگاہ افکنی بر روی خویش

بر گل صبح شبنم می چکد

تا به صحن گلشنند اندر ابرش

همچو دل اندر کنار ماستی

اتش از دلم آئینه ریت

پیش تو آویزم این آئینه را

می می بحیری بر کسوی خوش

باز خواهم قصه پارینه ات

تا زه زخم غمهای سینه ات

از پئے قوم ز خود نا محرم

در سکوت نیم شب نالان مدیم

جام از صبر سکون محروم بود

از زور دشمنی کرمش

سوختن چو لالهیم تا گجا

اشک خود بر پیشم ز خوشم

جلوه افرودم خود کاستم

یک نفس صحت ز سیون غنیمت

خوایم از حق حیات محکم

عالم اند خواب و مگر بایندم

وردمین با حقی و یا مستیوم بود

تا ز راه دیده بیر کرمش

از سحر در یوز شب بنم تا گجا

باش لب بدلا در آویرم چو شمع

دیگر از محض کلمه ارام

هفت ماه شمرنده آدینه

جام اندر پیکر فرسوده

چون مرا صبح ازل حق آفرید

ناله افشاگر اسرار عشق

فطرت آتش و دغا شاک را

عشق را داغ مثال لایس

من بیهی یک گل ستار زخم

جلوه آب هست گرد آلود

ناله درابر شمع و تمپید

خوبه های حسرت کفتار عشق

شوخی برپا نه بخاک را

در گریبانش گل یک نارس

محشری خواب سرشار زخم

تا ز خاکت لاله زار برمد

نغمه های خفته سر برین زند

۱
بسم الله الرحمن الرحيم

تمت

در معنی ربط فرد و ملت

جوهر را کمال از ملت است

رونق تنگانه حرار باشد

فرد را ربط جماعت حمت است

تا توانی با جماعت یار باش

حزرجاں کن گفتہ خیر لہ مشہور

فرد و قوم آئینہ یک دیگر اند

فرد می گیر ملت احترام

فرد تا اندر جماعت کم شود

مایہ دار سیرت دیرینہ او

وہل استقبال ماضی وایت او

در لشوق و نمواز ملت است

بیکریش از قوم ہم چانش از قوم

شیطاں از جماعت دُور تر

ہم خیال ہم نشین و ہم سر اند

ملت این افراد می یابد نظام

قطرہ و بحر ملت است از شہو

رفته و آید در آئینہ او

چوں ابد انتہا اوقات او

اختساب کار او از ملت است

ظاہریش از قوم و پشیش از قوم

در بان قوم گویامی شود

بخت ترا از گرمی صحبت شود

وحدت و تقسیم از کثرت است

لفظ چو از خود شست

برگ سبز کنهال خوشتر است

هر که آب زمزم ملت نخورد

فرونها از مقاصد غافل است

قوم با ضبط آشنا گردانندش

بره اسلام پویامی شود

تا بمعنی فرو هم ملت شود

کثرت اندر حدت است

گوهر مضمون بحسب شکست

از بهاران تا اتمیدش

شعله های نغمه در دهن فرود

قوتش اشفتگی را مایل است

نرم و مثل صبا گردانندش

پایه گل مانند شمشادش کند	دست پاید که از او بشکند
--------------------------	-------------------------

چون اسیر سلقه رانمیشد	آهوی رم حوا و مشکبیشد
-----------------------	-----------------------

تو خودی از بخودی نشناختی	خویش را اندر گمان انداختی
جو هر رست اندر خاک تو	یک شعاعش حلوه ادراک تو
عیشش پیش غم از غمش	زنده از انقلاب هر دوش
واحدست بر نمی تابد و می	من تا آب من استم تو توئی
خویش را خویش باز خویش ساز	تا ز مای پرورداندر نیاز

آتش از سوز او گرد بلند

فطرتش آزاد و هم زنجیری است

خوگر یکار بهیم بدیش

چون خلوت خویش را و کشد

نقش گریزدش او می شود

جبر قطع اختیارش می کند

تا زمانا ز هست کم خیز و نیاز

در جماعت خود شکن گرد خودی

این شر بر شعله اندازد و کند

جز و او را قوت کل گریست

بهم دی هم ندکی نامیش

پای در هنگامه جلوت نهد

من ز هم می بر دو تو می شود

از محبت باید ارش می کند

تا ز ما ساز و بهم خیز و نیاز

تا ز کلبر که چمن گرد خودی

دنگتہ ہاچوں تیغ پولاد است تیز

گرنی فہمی ز پیش ماگریز

در معنی این ملک از اختلاف افراد پیدا می شود

تکمیل تربیت از انبیت

رشته این استان در گرم است

از چمن چول چمن پیم

حفظ آواز از آبنی است

از چہ و بر بستہ بطرم است

در جماعت را بسیم

فطرتش و رفتہ بختی است

سودش در شاهراه زندگی

مردمان خوگر یکدیگر نشوند

در سیر و زندگی ماهی اند

محفل انجم جذب با هم است

خیمه گاه کاروان کوچه حیل

سستین و سجاتار و پودر کاو

ساز برق آهنگ او نه خسته

گوشمال جستجو ناخورد

نه آوردگاه جنگ

آتشش آرد گاه زندگی

سفینه یک رشته چو کوه نشوند

مثل همکاران گرفتار اند

هستی کوکب کوکب محکم است

مرغزار و این صحرا و تل

ناکشوده چرخ پندار او

نغمه اش در پرده ناپدید خسته

زخمه های آرزو ناخورد

نابسامان محفل زاده اش

نودمید سبزه خاکش هنوز

منزل یو و پری اندیشه اش

تنگ میان هستی خاش هنوز

بیم جان سر مایه آب و گلش

جان و از سخت کوشی رنم ند

هر چه از خود می مدبر ازش

تا خدا صاحب دل پیدا کند

می توان پیچیدین با و اش

در خون اندر گل تا گلش هنوز

از گمان خود رسیدن پیشه اش

فکر او زیر لب بهش هنوز

هم با و تند می زد و دلش

پنجه در امان فطرت کم ند

هر چه از بالا افتد بر ازش

کز فغان ز غمزه انشا کند

ساز پر دازے کہ از آوازہ

ذره بے مایہ ضوگیر ازو

زنده از یک دم و صد سیکر کند

دیدہ اومی کشد لب جان مد

رشته اش کو بر فلک داسر

گلستان دشت و در پیدا کند

از تفس او ملتے مثل سپند

یک شرمی افکند اندر لیش

آوازہ - اصطلاح موسیقی - وہ نواز جو دو مقام سے ترکیب پائے - تلخ ہے دین و دنیا کی طرف۔

خاک انجست حیات تازہ

ہر متاعے ارج نوگیر ازو

مخفلے رنگیں یک سانہ کند

تا دوئی میر کی پیدا شو

پار ہائے زندگی را ہمگرے

تازہ انداز نہ خط کند

بر جہد شور افکن و ہنگامہ بند

شعلہ در گیری کرد و گلش

نقش پایش خاک آبنیا کند

ذره را چشمک نه بنیا کند

عقل غرای و هدیرائی

بخشد این بایر را سر مائی

و این خمی ز ندر اخگرش

هر چه پیش باشد باید از ریش

بند ما از پاکشاید بند

از خداوندان باید بند

گویش تو بنده دیگر نه

زین بتای زبان کمتر نه

تا سوائے یک عایش می کشد

حلقه آئین بایش می کشد

نکته توحید باز آموزدش

رسم آئین نیا باز آموزدش

کائنات ملک ملک
ارکان فی اسرار

مکمل اول

توحید

جهان کفیت و کم کرد عقل

ورنه این بچاره را منزل کجاست

پے منزل بر و از توحید عقل

کشتی دراک را ساحل کجاست

اهل حق را رمنز تو حیدر براست

تا ز اسرار تو بنماید ترا

دین از وحی است این ازو

عالمان را جلوه اش حیرت

پست ایند سایه اش گرد بلند

قدرت او برگزیند بنده را

دره حق تنیز کرد و تگش

ه

در اتی الرحمن عبدا مضمر است

مستحاش از عمل باید ترا

زور از وقت و قوت تمکین ازو

عاشقان را بر عمل قدرت

خاک چوین کرد ویرا چمند

نوع دیگر آفریند بنده را

گرم تر از برق خورشید گش

ه ان كل من في السموات والارض الا اتى الرحمن عبدا هداية شريفة

بیم شک میر عمل که در حیات

چشم می بیند سیاه کاست

چون مقام عبده محکم شود

کاسه در زیره بمجم شود

ملت بیضیاتن جان لا اله

سازمارا پرده گردان لا اله

لا اله سربا سریر ما

پرده بند از شمع افکار ما

عرش از لب چون آید

زندگی را قوت افزاید

نقش او کمر سنگ که در دل شود

دل که از یادش نسوزد گل شود

چون دل از سوز غمش فرو ختمیم

خمرین امکان آید سو ختمیم

آب لہا در میان سینه ها

شعله اش چون لاله در گہا ها

اسو از توحید احمری شود

دل متغای خوشی و بیک است

ملت از یک رنگی و لہا

قوم را اندیشہا باید یکے

جذبہ باید در شرت او یکے

گر نباشد سوز حق و ساز فکر

سوز او بگداخت این آئینہ ها

نیست غمخیز داغ او کالہ ها

خوشی و غم و رنج و بودی ^{رض} شود

شوق و مستی و سگانگی است

روشن از یک حلوائی سبنا

در خمیرش مدعا باید یکے

ہم بر خوب و شرشت او یکے

نیست ممکن انجمن این انداز فکر

ما سلمانیم و اولادِ خلیل

با وطن و آب و خاک و بزم

اصل ملت و وطن بدین چه

بر سبب نازا شدن نادانی است

ملت ما را اساس و گستر

حاضریم و دل بغایت بسته ایم

رشته این قوم مثل انجم است

له

از ابیکم گیر اگر خواهی دلیل

بر سبب بغایت تمسیر اعم

با دو آب و گل پرستید که چه

حکیم و اندر تن و تن فانی است

این اساس اندر دل منضم است

پس بنده این و آن رسته ایم

چون هم از نگاه عالم است

له مِلَّةَ اَبِيكُمْ اِبْرَاهِيْمَ (آیه شریفه)

سیر خوش گامین یک کدشیم ما

مدعائے مآل مالکیت

یک نما یک ہیں یک اندشیم ما

طرز و انداز خیال مالکیت

مازمتہ کے او خواں شدم

یک زبان و یک دل و یک جاں شدم

در معنی این که بایس کن خوف اُمم انجبار است
 و قاطع حیات و توحید الدین را مراضی می کنند

مرگ اسامان ز قطع ارزو است

له

زندگانی محکم از لا تقظوا است

تا امید از آرزو پیوست

تا امید از زندگانی راست

تا امید به چو کور افشار است

گرچه بوندی پامی آرد

تا توانی بنده آن

تا مرادی بنده آن

له لَا تَقْظُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ (آیه شریفه)

زندگی را یاس خواب و ربو

چشم جان را سرش اعمی کند

از روش میر قوائے ندگی

خفته مانم در یک جا ست

اے که در زندان غم باشی ای

این سید تو را صدیق کرد

از رضا مسلم مثال کو کست

این لیل سستی عنصرو

روز روشن را شب بیدار کند

خشاگد و چشمهای ندگی

غم رک جان را مثال نشتر است

از بهی سلیم لا تحزن

خوش از پیمازه تحقیق کرد

دره، هستی تنم بر لب است

اے لا تحزن ان الله معنا + (آیه شریفه)

گر خدا داری غم آزاد شو

از خیال بیش و کم آزاد شو

قوتِ ایمانِ حیاتِ فرازید ^{۱۵} و رَوِ الْاَخَوَفْ عَلَيْهِمْ بَايِدْ

چون کلیمه سوره فرعون رو ^{۱۶} قَلْبِ خَوِشِ از لَآتَخَفْ مُحْكَمْ

بیم غم غیر الله عمل را شمس است کاروانِ زندگی را سیر است

عزم محکم ممکنات اندیش ازو همت عالی تا تلکیش ازو

تخم او چون در گلخت را نشاند زندگی از خود نمائی باز ماند

^{۱۵} وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ هُ (آیه شریفه)
^{۱۶} يٰمُوسَى لَا تَخَفْ اِنِّىْ لَا يَخَافُ لَدَى الْمَرْسَلُونَ (ر)

فطرت تنگ تاب سازگار

وزرود از پا طاقبت قنار را

و شمنت ساس اگر بیند ترا

ضرب تیغ او قومی نمی فتد

بیم چون بند است اندر پای ما

بر نمی آید اگر آهنگ تو

کوشش تا نشود که کرد و نغمه خیز

بیم جاسوس است از اقلیم مرگ

تنگ تاب سازگار

با دل لرزان دست غشود

می باید از دماغ افکار را

از خیابانت چو گل چند ترا

هم نگاهش مثل خنجر می فتد

ورنه صیل است در پای ما

نرم از بیم است چنگ تو

بر فلک از ناله رورستخیز

اندر نقش تیره مثل بیم مرگ

چشم او بر بمن کار حیات	له گوش او بر گیر اخبار حیات
هر شر نهیای که اندر قلب است	صل او و بیم است اگر مبنی در است
لا به مکاری و کین و دروغ	له این همه از خوف میگیر و دروغ
پرده زور و ریای پیرانش	فتنه را غویش مادر و دانش
زانکه از بهمت نباشد استواء	می شوخ و خوشنود بانا ساز گار

هر که در مریضه افمیده است

شکر را در خوف مضمر دیده است

له بزگیر - چور + له لایه - خوشامد +

سحر حق تیر از لب سوفا گفت

ای پریا جوهر اندر قاف تو

تو ت با ندوئے خال دیر

آتش قهر خدا سحریات

در یویم میان کیشم

از کماں آیم چو سوسه سین

گنبد میان قلب سلیم

چاک چاک از نوک و گونمش

تنیخ را در گرمی سکار گفت

و دلفقار حید از سلاف تو

شام بر سر شفق باشد

جنت الفروغ ز برسات

هر کجا باشم مرا آتش

نیک می بینم به تو سینه

قانع از اندیشه هایم و هم

نیمه از موج خوں و شمش

ورصفائے اور قلب مومن است

ظاہر و باطن روشن نور باطن است

از قف و آب گرد جان من

ہم چو شبنم می چکد پیکان من

حکایت شیر شہنشاہ عالمگیر حمزہ علیہ

شاہ عالمگیر گروں آستان

اعتبار و دمان گورگاں

پایہ اسلامیان ترازو

احترام شرع پیغمبر ازو

دین کا زراعت و دین

ترکش مارا خدنگ آخریں

تخم الحادے کہ اکبر برید

شمع دل در سینه مار و شن بود

حق گزید از بند عالمگیر را

از پیے احیای دین مامور کرد

برق شمشیر خرمین الحادوست

کوفت فغان استانها ساختند

جانم از مظلومی آدمی ترسید

شعله خورشید را برپا نه بود

باز اندر فطرت را رامید

ملت ما از فساد ایمین نبود

آن فقیر صاحب شمشیر را

بهر تخریب دین یقین مامور کرد

شمع دین در دل ما خست

وسعت دراک و نشناختند

اشک خورشید دیده دل محکم

چون بر آسمان بدین بتختا بود

وصف شاهنشاهان گنجینه

فقر و از ترش سداست

روز آن بینه تاج ویر

صبحگاهان شد بیدار

خوش از بخت و با سر

شاه مرا گاه شد مجنون

نهر و شیر از امان و شست

بوی انسان و از نساخ

آن سپیدار و شاه فقیر

با پرستار و فاندیش

طائران و رخسار

خیمه و در حقیقت از مجاز

دشت از دشت و گشت

بنجمه و گیر از دگر

دست نشسته نا دیده خنجر بر کشید

دل بخود را می آید اندیشه را

باز سوئے حق رسید آن ناصب

آنچنین دل خود را خود شکن

بندۀ حق پیش موالی لاسته

تو هم آنے نا و الی است

خویش را در باز و خود را با بر

عشق را آتش زان بدین

شتره شیر را شکم از هم درید

شیر قالیس کرد شیر پیش را

بود معراجش نماز با حضور

دارد اندر سینه مومن وطن

پیش باطل از نعم بر جاسته

شاهد را محمل است

دام ستر از نیاز و نیاز

رو به حق باشد شیر می بین

خوف حق عنوان کا بیان است و بس

خوف غیر از شرک کنہا است و بس

مکرم و موم

رسالت

تارکِ اقل برائیم خلیل ۱۰ انبیاء انفس کے پاد و دیل

۱۱ آفل غروب نے الائی وال پذیر تلخیص ہے آیت شریفہ لَا أُحِبُّ الْفٰلِیْنَ کی طرف

اے خدائے لم یزل را آیت ۱۵ دشت دل آرزوئے ملتے

جوئے اشک چشم بخوابن حکید ۱۶ تا پیام لہر آبیتی شنب

بہر ما ویرانہ آباد کرد ۱۷ طائفان خانہ بنیا و کرد

تا نہال تب عکینا عجب ۱۸ صوت کار بہار ما

حق تعالیٰ پس کما افرید ۱۹ وزر سالت زن جاں و مسد

حرف کے صوتیں پس عالم ہدم ۲۰ از سالت مصرع مؤں شدم

۱۵ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ
۱۶ وَعَهْدُنَا إِلَىٰ آبَائِهِمْ وَاسْمَعِيلَ أَنْ طَهَّرَ آبِيتِي
لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعَ السُّجُودَ ۱۷

۱۸ رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادِعَ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ
۱۹ وَآرِنَا مَنَاسِكَتَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ۲۰

از رسالت جهان تکوین ما

از رسالت صد هزار مایک است

انکه شان است او یهک من یزید

حلقه ملت محیط است

ماز حکم نسبت ملتیم

از میان بحر اویسیم

میش در حر و یو آرم

از رسالت بین ما آمین ما

جزو ما از جزو ما لا ینفک است

از رسالت حلقه کرد ما کشید

مرکز او وادی بطی است

اهل عالم اسپا م حتم

مثل موج از هم یسیریم

نعره زن مانند شیر در راه

کجی

معنی حرم کنی تحقیق اگر

تو ت قلب جگر کردنی

قلب مومن کتابش قوت است

دانش از دست نماند

زندگی قوم از دم او یافت است

فرو از حق ملت از وی زنده است

از رسالت بهم نوازشتیم

کثرت بهم نوازدت شود

بنگری با دیده صدیق اگر

از خدا محبوب تر دینی

حکمتش حل الوریست

چون گل از یازدها افروز است

این سحر از آفتابش یافت است

از شعاع مهر او تابنده است

بهم نفس بهم نوازشتیم

بختی چون وحدت شود ملت شود

زنده هر کثرت بندِ حدت است

دینِ فطرت از نبی آمد ختم

این گهر از بحرِ بی پایان است

تا نه این حدت دستِ بارو

پس خدا بر ما شریعت ختم کرد

رونق از ما محفلِ ایام

خدمتِ سیاقی گرمی با گذشت

لا نبی بعد از احسانِ خداست

و حدتِ مسلم دینِ فطرت است

درِ حق مشعلِ فرو ختم

ما که یکجا نیم از احسانِ او

هستی ما با ابد همدم شود

بر رسول ما رسالت ختم کرد

اورسلِ اتم و ما اقوام را

داد ما را آخر پس جا که داشت

پرده ناموس دینِ مصطفی است

قوم را سر مایه قوت ازو

حفظ سرحدت ملت ازو

حق تعالی نقش هر که شکست

تا ابد اسلام شیرازه بست

مسلم ازینائے حق صہبا کشد

نعره لا قوم بعدی می زند

اُمّت از ماسوا بیگانه

اُمّت از کرمی حق سینه تاب

کائنات از کیف رنجور شده

مسلان و انبیا ابائے او

جبرائیل مصطفی پر وانه

دوره اش شمع حریم افتاب

کعبه بیت خانه مائے حدیث شده

اکرم اوزر و حق اتقای او

اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰىكُمْ رَاٰی شَرِیْفٌ

كُلُّ مُؤْمِنٍ اخُوَةٌ لِدَرْویش

ناشکلیب امتیازات آمده

همچو سر آزاد فرزندان او

حریت بر ما را آو گلش

در نهاد او مساوات آمده

پخته از قالوایی پیمان او

سجده حق گل بسپایش زده

ماه و انجم بوسه برپایش زده

لَا أَلَسْتُ بِدَرِيحِكُمْ قَالَ الْوَابِلِيُّ (آیه شریفه)

حکایت ابو عبیدیان در معنی اخوت اسلامیه

شید اسیر مسلمانان در نبرد	قائده از قائدهان بر وجود
گزاران دیده و عیار بود	جیله جوی پرفر و مکار بود
از مقام و خبر ارش نه کرد	هم نام و خبر ارش نه کرد
گفت بخوابم که جان بخشی مرا	چون مسلمانان ما بخشی مرا
کرد مسلم تیغ را اندر نیام	گفت خونیت بختین بر من حرام
چون فتن کاویانی چاک شد	آتش اولاد و سان خاک شد

له قائده سپه سالار شهید و جزو شد - نام شهید شاه ایران - شهید و فتن کاویانی - ایرانی علم کا نام

اشکارا شد که جان است

قتل و از میر عسکرخواستند

بو عبید اس سید فوج حجاز

گفت ای یارای مسلمانیم ما

نغمه عثمان نوائے بود را

هر یک از ما امین ملت است

ملت اگر دو اساس حاکم

گرچه بای دشمن ما است

میرزا زبان ایران است

از فریب سخن آراستند

در غامضش رشکر بے نیاز

نار پیغم و یک است

گرچه از خلق بلال رضاست

صلح کنش صلح وین است

عهد ملت می شود پیمان فرد

مسلمه او را اما نخواست

خونِ اولیٰ معشرِ خیر الانام

بردم تیغِ مسلمانانِ حرام

حکایتِ سلطانِ معمارِ معنی و اوستِ اسلا

درفتنِ تعمیرِ نایم و بلند

مسجدِ از حکمِ سلطانِ مراد

خشمگیر و تقصیرِ او

دستِ آن بجا از خنجرِ برید

بود عمارتِ استلیم خند

ساختِ آن صنعتِ کفرِ باز

خوشنایبِ شاهِ را سیرِ او

آتشِ سوخته از جشمِ چکید

جوئے ان رسا عدیمہ رفت

اس ہنرمند کہ دستش سنگ گشت

گفت ایسے پیغمبر حق گفتار تو

سُفینہ شش سطر شش ہاں ہم

قاضی عالم بدندان خستہ لب

زنگش از بہیت قرآن پرید

از خجالت دیدہ بر باد خستہ

یک طرف فریاد دعویٰ کرے

پیش قاضی ناتوان وزارت

داستان جو سلطان باز گفت

حفظِ امین محمد کاتو

قطع کن از روی قرآن دعویٰ

کردشہ در حضورِ طلب

پیش قاضی جو خطا کارا رسید

عارض او لالہ اندوست

یک طرف شائبہ گدازوں فرے

گفت شیه از کرده جلیت بام

گفت قیاضی فی القصاص حیات

عبد مسلم کمتر از احرار نیست

چون داین آیه محکم شنید

مدعی را تا بخاب موشی نماند

گفت این بهر بخشید مش

یافت مورے بریما ز ظفر

اعتراف از جرم خود آورده ام

زندگی کسیر این قانون ثبات

خون نشه نگین ترا معمار نیست

دست نش از ستمین بر و کشید

ایم بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ خُجْ

از برای مصطفی بخشید مش

سطوت این بر سر نگر

۱۵ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ (آیه شریفه)

۱۶ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ (آیه شریفه)

پیشِ قرآنِ سَنَدِ مَوْلایِ کِست

بوریا و سَنَدِ سیایِ کِست

معجزِ اسلا و جاکِ
در معنی سیتِ مبینِ سرِ دُرِ بلا

گرو نش از بندِ مهرِ دوست

عشق را نامِ ممکن یا ممکن است

پاک تر چالاکِ تربیایِ کِتر

عشق چون با زمینِ عمل

مهرِ چای با هوالموجود است

مومنِ عشق است و عشق از مومن است

عقل سفاک است و سفاک تر

عقلِ چاکِ اسبابِ علل

عشق صید ز راز و افکند

عقل را با زهریم شکست

آن کند ترحم تیر را کند

عقل چون باد از یاد جهان

عقل محکم از اساس چون چند

عقل مسکویید خود پیش کن

عقل مانع آتشنا از اکتساب

عقل گوید شاد شو آباد شو

عقل مکار است و دام می نهید

عشق را عزم یقین لایق است

این کند ویراں که آبادان کند

عشق کیمیا و بهار او گل

عشق عریان از لباس چون چند

عشق گوید ممتحان خوش کن

عشق از فضل است بخود حنا

عشق گوید بنده شوا از او شو

عشق را آرام جان حریست

ناقده اش را ساربان حریست

آن شنیدستی که هنگام نبرد

عشق با عقل هوس رو چه کرد

آن امام عاشقان پرتو بر

رو آزاد نه بستان رسول

اللَّهُ اللَّهُ يَا رَبِّ اللَّهُ

معنی ذبح عظیمه امیر

بهر آن شهزاده خیر الممل

دوش ختم المرسلین نعم الحمل

سرخ رو عشق غیو از خون او

شوخ ای مصرع از مضمون او

درین اُمت آن کیواں جناب

همچو حرف قل هو الله و کتاب

لَهُ وَقَدْ يَنْبَاهُ بِذِيح عَظِيمٍ (آیه شریفه)

لَهُ نَعْمَ الْجَمَلُ جَمَلُكَما وَنَعْمَ الْعَدْلَانِ انْتَمَا (حدیث)

موسوی و فرعون و شمشیر میزد

زند حق از قوت شمشیری است

چون خلافت شته از قرآن گسخت

خاست آن رهبره خیر لام

برزین که رملابا ریدور فست

تا قیامت قطع استبداد کرد

بهر حق خاک و خون غلطیده است

این قوت از حیات آید پدید

باطل آخر دافع حسر میری است

حزینت را زهر اندر مریخت

چون سحاب قبله باران در قدم

لاله در برانه ها کاریدور فست

بوج خون او زمین ایجاد کرد

پس بنائے لاله کردیده است

له

له "حقا که بنائے لاله هست حسین" (خواجہ معین الدین چشتی رحمہ اللہ علیہ)

مدعایش سلطنت بود اگر

دشمنان حریف یک صحرا^۱ تعد

سر ابراهیم و امیل بود

عزم او چون هسار استوا

تبع بهر عزت بن است و بس

ما سول الله را سلبان بنده نسبت

خون اتفیسیریں اسرار کرد

خود نکرد بچندین سامان سفر

دوستان او بیزواں هم^۲ عد

یعنی آن اجمال تفصیل بود

پایدار و تند سیر کامگا

مقصد و حفظ آئین او بس

پیش فرعون سرش افکنده نسبت

ملت خج ابد را بیدار کرد

تیغ کلا چون از میان یی کشید

نقش اَلاَ اللّٰهُ بر صحرانو شست

رمز قرآن از حسین آختم

شوکتِ شام و فریاد و رفت

تار ما از زخمه اش لزان منور

از رکاب باطل خوش کشید

سطر عنوانِ نجابت مانو شست

ز آتش اشعر سله اندوختیم

سطوتِ غنا طمطم از یاد رفت

تازه ر. اویر کاین منور

ای صبا ای پیکِ دور و قتل

اشکِ ما بر خاکِ پاکِ و رسا

معنی این که جو ملک محمدی بر تو و بر لست
دری این پس ملک محمدی بر تو و بر لست

پس نهایت مکانی ندارد

جوهر با مقام نیست
باد و تندیس بجای نیست

هندی و پنی سغال جام است
رومی و شامی گل اندام است

قلب با از هند و روم شام نیست
مرز و بوم او جز اسلام نیست

عقد قومیت مسلم کشود
از وطن آقایی مابرت نمود

حکمتش یک ملت گیتی نود
بر اساس کلمه محمدی کرد

تاریخ شمس سلطاویں
تاریخ مسہالین

مسجد مشہدہ رونیہ

انکہ در قرآن خدا اور استوار

انکہ حفظ جان او موعود بود

دشمنان کے دست پر از پیش

لڑہ برتن از شکوہ فطرتش

پس چرا از بسکریں با گریخت

تو کماں داری کہ از اعدا گریخت

قصہ گویاں حق ما پوشیدہ اند

معنی ہجرت غلط فہمیدہ اند

ہجرت آمدن جایت مسلم است

این اسباب ثابت مسلم است

معنی اواز تنکابی رستم است

تزلزل بنم بہریریم است

بگذران گل گلستان مست

مهر را ازاده رفتن است

همچو جو سر به از باران خواه

بود بحر تلخ و یک ساشیت

بایدت اینک تسخیر همه

صوت مایه به بحر آباد شو

هر که از قید حیات آزاد شد

بوی گل از ترک گل حو لا نگر است

این زبان برای به بند بود

عرصه فاق بر پست

بیکراں در بر یان خواه

ساحل زوید از شرم بگشت

تا تو می باشی فرای همه

یعنی از قید است ام آزاد شو

چون فلک ششجهت آباد شد

در فرا خای همین دو گستر است

اے کہ یک جا چمپن اندختی

مثل بلبل یا گلے در ساختی

چون بار قبول از روشک

گلشن اندر حلقہ آغوش

از فریب عصر نوشیار باش

ره فتدائے ابرو ہشیار باش

آہن چنار قطع انوت کرد ہاند

بر وطن تعمیر ملت کرد ہاند

تا وطن را شمع محفل ساختند

نوع انسان را قبا ئل ساختند

جنت جہنم بدش قرار

تا احوال قوم ہم دار البوار

اے اللہ ترا لی الذین بدلو نعمت الله کفرًا و احوال قوم ہم دار البوار جہنم یصلونہا و بدش القرار (آیہ شریفہ)

اے اللہ ترا لی الذین بدلو نعمت الله کفرًا و احوال قوم ہم دار البوار جہنم یصلونہا و بدش القرار (آیہ شریفہ)

این شهر جنت عالم برده است

مردمی اندر این افسانه شد

روح از تن رفت و بخت اندام ماند

تا حکومت مسند دهرت گرفت

قصه دین مسیحیانی فرست

استغف از بی طاعتی ماند و

قوم عیسی بر کلیسا پا زده

دهرت چون حاکم دهرت درید

تلخی بیکار بار آورده است

آدمی از آدمی بیگانه شد

آدمیت گم شد و اقوام ماند

این شهر در گلشن بخت گرفت

شعله شمع کلیسای فرست

مهرها از کف و افشانده

نقد آئین حلیا و ازده

مرسله از حضرت شیطان

سخت اندام - اعضا و جملاتی

پایان خط

اس فلازنساوی ماطل سست

نسخہ بہر ہمنشاہاں نوشت

فطرت اوسوئے ظلمت بردخت

بتگری مانس از در پشیہ

مملکت دین او معبود ست

بوسہ بر پائے این معبود زد

طل اتعظم او بالیدہ است

۱۵ عمر مرئہ و دیدہ مردم شکست

در گل ماوانہ پیکار کشت

حق ز تیغ خامہ و الخبت

بست نقش تازہ اندیشہ

فکر و مذہوم را محمود ست

نقد حق را بر عیار سود زد

حیلہ اندازی فتنہ گردیدہ است

طرح تدبیریوں فرجام رخت لے | این خشک جاوہ ایام رخت

شب چشم اہل عالم چیدہ است

مصلحت تیز ویرانا میدہ است

در معنی این ملت محمدیہ زیماہم ندارد

کہ واکم این ملت شریفہ موعود است

استخیر غنچہ گل دیدہ

در بہاراں حشیں بلبل دیدہ

لے خشک - کانٹے -

چون عروسان غنچه‌ها آراسته

سبزه از اشک سحر شوئیده

غنچه برمی‌مد از شاخسار

غنچه از دست گلچین خوش

بست قمری آشیان بلبل برید

رخسخت صد لاله ناپایدا

از بیاں گنج فراوانش بهما

فصل گل از سترن باقی است

از زمیں یک شهر انجم خاسته

از سر و آب جو خوابیده

گیر ویش با نسیم اندکنار

رحمتی از زمین کنش

قطره بشنم رسید بوبرید

کم نسازد رونق فصل بهما

محفل گلهاست خندان بهما

از گل و سر و سمن باقی است

کان گوهر پر گوهر گری

صبح از مشرق بر خیزد شام رفت

باده با خورند و صهبایان است

همچنان از فروغ پائی سر

در سفر بار است و صحبت قیامت

و ات و دیگر صفاتش و گریه است

فرد بر می خیزد از شست و گل

فرد پور شد و هفتاد و بیست

کم نگر و از شکست گوهری

جام صد و زار خرم ایام رفت

دو شها خول گشت و فرستاد است

هست تقوی ایم مایه پند نه

فرد ره گیر است و ملک قیامت

سنت مگر و حیاتش و گریه است

قوم زاید از دل صاحب لعل

قوم را صد سال مثل یک نفس

زند فردا از ارتباط جان تن

مرگ فردا از شکلی و دجیات

گرچه هم ملت بمیرد مثل فردا

امت مسلم از آیات خداست

از اجل این قوم بپرواست

و کز قایم اقریب اسم اکر است

تا خدا آن یطوفوا فرموده است

زنده قوم از حفظ ناموس کهن

مرگ قوم از ترک مقصود حیات

از اجل فرماں پیر دل فردا

صلتش از سنگامه قالوا بلی است

استوار از سخن نذول است

از دوام و دوام اکر است

از فرسودن این عراج است

۱۰ و لکل امة اجل (رایه شریفه) انا نحن نزلنا الذکر و انا له لنعطون (رایه شریفه)
 ۱۱ بريدون ان یطوفوا نوب الله یا فواهیهم والله مبین نوره و لو کره الکفر

اُمّتِ در حق پرستی کامله

تختِ برون و این تیغِ صیل

تا صداقت ندهد گردانِ روش

ما که توحید را بحجتِ سیم

آسمان با سرِ سکارِ دشت

بند ما از پاکشود آن فتنه را

فتنه پامالِ ایش محشر

خفته صد شوبِ در آن خوش او

اُمّتِ محبوبِ صاحبِ دل

از نیام آرزو ما خلیل

غیر حق سوز ز برقِ همیش

حافظِ رمزِ بخت و سیم

در غل یک فتنه تا تار دشت

بر سر ما از مود آن فتنه را

کشته تیغِ نگا بهش محشر

صبح امروز نئے اید و شش او

سطوتِ مسلمِ خالِ خونِ تپید

تو مگر از چرخِ کج رفتارِ پر

آتشِ تاتاریاں گلزارِ کسیت

زانکه مارِ افطرتِ برآهیمی است

از تیرِ آتشِ براندازیم گل

شعله های انقلابِ زگا

رومیاں اگر مزارِ می نماند

شیشه سا نیانِ خونِ شست

وید بخدا و آنچه و ما هم ندید

ز ان فو آئینِ کهنِ پر پر

شعله های او گلِ ستارِ کسیت

هم به الی نسبتِ برآهیمی است

نارِ هر فردِ راسا زیم گل

چون باغِ مارِ سدِ گرد و بها

آں جهانگیرِ حیا زاری نماند

رونقِ خمخانه یونانِ شکست

مصرعم در امتحان نا کامند

در جهان با بگ افواں بو هست

عشق این حیات عالم است

عشق از سوز دل ما بسست

استخوان او تیره اهرامند

ملت اسلامیاں بو هست

انتزاع سالماں عالم است

از شرار لاله پاینده است

گرچه مثل غنچه دیسیم ما

گلستان میرا کریم ما

در معنی این نظام ملکیت از این صوبه

و این ملکیت محمدیه قرآن است

ملکیت رفت چو این است

همیشه سلم از این است

بر گل شد چو این است

نغمه از ضبط صدا پیداست

در گلوئی نفس موج است

مثل خاک اجزاء است

باطن و بیرون این است

گل از این است

چون پشای شد صدا غوغاست

چون پاسبان شد کرد و نوا

تو بھی دانی کہ آئینِ توحسیت؟

اس کتابِ زندہ قرآنِ حکیم

نسخہ اسرارِ تکوینِ حیات

حرفِ رازِ یہ تبدیل

پختہ تر سودا رخِ عالم از زو را

می بر پابند از ادا آورد

نوع انسانِ پیامِ خیر

زیرِ گردوں سرِ تکدینِ توحسیت؟

حکمتِ لایزالِ ستِ وقیم

بے ثبات از قوتش کمرِ ثبات

آیہ اش شرمندہ تاویل

در فتد با سنگِ عالم از زو را

صیدِ بندانِ بفرما د آورد

حاملِ اور حمتہ اللعالمیں

الح می گیر از و نا ارجمند

رهنماں از حفظ او رہبر شدند

دشت پیمان تاب یک حیران

انگوش کو بارش ربیت

بنگراس سدریہ مال

اس حکایت بیان کم آب

خوشتر از آہوم حجازہ اش

بنده از سجده ساز و سر بلند

از کتاب صاحب فرستند

صدیقی از علوم اندر دماغ

سطوت ز هر گروں شکافت

گنج اندر سینه اطفال

چشم او احمر سوز آفتاب

گرم پاش آتش و حجازہ اش

خجائب افکنده زیر نخل

دشت سبز انا و ناستنا

تا دلت از گرمی قرآن تپید

خواند ز آیات بسین و سبق

از جهان نبانی نواز و سازاو

شهرها از گرو پایش رختند

ای گرفتار رسوم ایمان تو

قطع کردی امر خود را در دبد

صبحم بیدار از بانگ حیل

بهر گداز و از خضر ناستنا

بوج بیتابش جو گوهر رسید

بنده آمد خود از جفت پیش حق

مسندم گشت پاندا زاو

صد چین از یک گلشن بختند

شیوه های کافری ندان تو

جاده پیمایی الی شئی نکر

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
۵۲ یوم یدع الی الخ الی شئی لکن رایه شریفه

گرتو میخوایی مسلمان زبیتن	نیست ممکن جز بقرا زبیتن
صوفی شمع پیش حال مست	از شراب نغمه ال مست
آتش از شعر عراقی درش	درمی سازد بقرا محفلش
از کلاه و بوریا تاج و سریر	فقر او از خانقاهان باج گیر
واعظ دستا زان افسانه بند	معنی او پست و حرف بلند
از خطیب و دیلمی گفتار او	با ضعیف و شاذ و مرسل کار او

انقسام حدیث
انسان و مرسل
انسان و ضعیف
انسان و شاذ
انسان و مرسل
انسان و ضعیف
انسان و شاذ
انسان و مرسل

از تلاوت برحق در کتاب

توازو کلامی که میخوایی سبب

اجتهاد اندر زمان انحطاط

زاجتهاد عالمان کم نظر

عقل آباست پس فرست

فکر نشان بید همه باریک تر

عهد حاضر فتنه باز بر سر است

ذوق جعفر کاوش ز ^{رض} را ^{رض} نما

تنگ بر ما رهنما ^{ست} پس شد

اے که از اسرار ^{ست} پس بجان

قوم را بر هم می پیچد سیاط

اقتدار بر فتنگان محفوظ تر

کار پاکان از عرض ^{ست} لوده

ورع نشان با مصطفی ^{ست} بیک تر

طبع ناپروائے ^{ست} او آفت گرا

آبروئے ملت تازی ^{ست} نما

هر نیمه از دایره ^{ست} شد

با یک آئین سازا که فرزانه

نقش بر دل معنی تو حیدر کن

چاره کار خود از تقلید کن

من شنیدم ز نیاوض حیات

اختلاف هست مقرر اضحیات

از یک آئینی مسلمان زنده است

بیکرملت قرآن زنده است

ماه خاک و دل آگاه است

اعتصامش کن که جل الله است

چون گهر در ریشه و سفته شو

ورنه مانند غبار سفته شو

معنی این که خشک ملت از تباست
در این پی بر این عاقلین الهیه

در شریعت معنی دیگر مجو

این که را خود خدا گوهر است

علم حق غیر از شریعت نیست

فردا شرع است مقایست

ملت از این حق در نظام

غیر ضو در باطن گوهر مجو

ظاهرش گوهر بطونش گوهر است

اصل سنت جوهر محبت نیست

پخته تر از و مقایست

از نظام محکم خیر دوم

قدرت اندر علم او پیدا است

باتو گویم سراسر اسلام است شرع

اگر باشد حکمتی در این امین

چون گردد مزاجم بے سبب

مستحب را فرض گردانیده اند

روز بهیجا بشکر اعدا اگر

گیرد آسان روزگار خوش را

تا نگذیرد باز کار او نطفام

هم عصا و هم پیر بیضا است

شرع آغاز است و انجاء است شرع

باتو گویم حکمت شرع مبین

با مسلمانان ادای مستحب

زندگی را عین قدرت دیده اند

از خیال صلح گردوبه خطر

بشکنند حصن حصار خوش را

تا ختن در کشورش آید عرام

نسخه - خطی

سرِ پیمان حق و انی که پیست

شرع بخوابد که چون آنی بختک

از مایه قوت بازوئی تو

باز گوید سرمه ساز الوند را

نیست پیش نا توانی لاعلم

باز چو با صعوه گرمی شود

شرع آید شناختن خوب و بد

از عمل اسیر عصب و سبابت

زینتن اندر خطر ما بگسست

شعله کردی و اشکافی گام

می نهاد الوند پیش روی تو

از تفت خنجر گداز الوند را

در خور سرخه شیرین

از شکار خود زبونی می شود

بهر تو این نسخه قدرت تو

جای خوب و بد را اندازد

الوند - ایران کے ایک بہادر کا نام

صعوہ - مہولہ

خسته باشی استوارت می کنند

پنجه مثل کوه سارت می کنند

هست بن مصطفیٰ بن حیات

شرع او نفس اندرین حیات

گزیننی آسمان سازد ترا

انچه حق می خواهد آسازد ترا

صیقلش اندیشه زدنگ را

از دل آهن باید زدنگ را

تا شعار مصطفیٰ از دست رفت

قوم را راز بقا از دست رفت

آن نهال سر بلند استوار

سیرت صحرائی آتش سوار

پایه تاد و ادوی طجا گرفت

تربیت از حدت صحرا گرفت

الحناں کا ہید از بادِ مجسم

انکہ گشتے شیر چوں گو سفند

انکہ از بکیر و سنک است گشت

انکہ عرش کو را کایے شمر د

انکہ خورشید کو را عداست

انکہ گامش نقش چنگامست

انکہ فرمانش جہاں را ناگزیر

کوشش او با قناعت یاز کرد

ہمچو نے کرید از بادِ مجسم

گشت از پامال مورے در مند

از صفیر بل بیتاب گشت

با توکل دست پائے خود سپرد

قلب خویش از ضرب ہائے سبکست

پائے اندر گوشہ عزلت شکست

بر درش اسکنند و دارا فقیر

تا بہ شکل گدائی ناز کرد

شیخ احمد سید کرد و خواب ۱۰ کاسِ نوب از میسر افتاب

گل که می پشد مزار پاک او لاله گویاں دماز خاک او

بامریه گفت ای جان پیر از خیالات محبت با بدید

زانکه فکرش چه ز کرد و گذشت از حدین نمی بیرون گذشت

اے برادر این نصیحت گوش کن پندراں آقائے ملت گوش کن

قلب از حرف حق در قوی

با عرب ساز تا مسلم شوی

در معنی این که حسن سیرت از آداب

آداب محمدیه است

سائے مثل قضا و ممر

از غضب جو شکستم بر سرش

عقل در آغاز ایام شباب

از مزاج من پدر از رده

بر لبش آب جگر تابه رسیده

بر درِ باز و صدائے پیه

حاصل در یوزه افتاد از برش

می نیند نشید صواب و ناصواب

لاله زار چهره اش افشوده

در میان سینه و دل تنیده

کو کب دریم و گد و نخت

همچو آن مرغی که در فصل خزا

در نم از یارین غافل

گفت ایست خیر الرسل

غازیان ملت بیضائے او

هم شهیدانے که در راحۃ اند

زاهدان عاشقان و افکار

در میان انجمن گرد و بلند

بر سر مرزگاں و قنات نخت

لرز از باد و سحر در آشیان

ز قوت سیلانے سبک محکم

جمع گرد پیش آن مرغی که

حافظان حکمت رعنا و او

مثل انجم در فضائے ملت اند

عالمان و عاصیان شرمسار

نالہ نائے این گدائے درو

اے صراطِ مشکِ کل از بے مری | من چہ گویم چوں مرا پرستی

”حق جو آنے مسلے باتو سپرد

کو نصیبے از دُستِ تمامِ سرور

از تو ایں یک کارِ آسان ہم نشد

یعنی آن انبارِ گل آدم نشد“

من بہینِ محلب و امید و بیم

اجتماعِ مہستِ خیرِ اشیر

لڑہ بہیم اسیہ من نگر

در ملامتِ مگفتارِ اکرم

اندکے اندیش و یادِ آراستہ

باز ایں لیشِ سفیدِ من نگر

بر پدراپس حورینا زیبا مکن

غنیچه از شاخسار مصطفی

از بهارش رنگ و بو باید گرفت

فطرت مسلم سراپا شفقست

آنکه مهتاب از نگشتش و نیم

از مقام او اگر دور استی

تو که مرغ بوستان هستی

نغمه اری اگر تنها مزن

پیش مو لا بند را رسو مکن

گل شواز باد و بهار مصطفی

بهره از حش لعل و باید گرفت

در جان دست یازش رحمت

رحمت او عام اخلاقش عظیم

از میان معشر باستی

هم صغیر هم بزرگ باستی

جز به شاخ بوستان با مزن

معشر - گروه - جماعت

هر چه هست از زندگی هر چه آید

میراند در عنصر ناسازگار

بلبل استی خمین بر از کمن

نغمه با هم ایان ساز کمن

در عقاب استی نه ریامری

جز بجلوت خانه صحرامری

حدت پیدا کمن اندر خون خویش

پامنه برین پیرامون خویش

قطره آب که از نیساں می

در فضا بستانش بر می

تا مثال شب نیم از فیض بار

غنچه تنگش بگرد در کنار

از شعاع آسمان تاب سحر

کز فسونش غنچه می بند شجر

عنصر نم کشتی از بهر ش

گوهرت جز بوج آبے پیچ نیست

دریم اندازش که کرد کوهر

قطره نیسان که مہجور ازیم است

طینت پاک مسلمان کوهر است

انسیانی باغوشش در آ

ذوق م از سالماست مضطر

سعی تو غیر از سر آبے پیچ نیست

تاب او لرز چو تاب اختر

نذر خاشاکے مثال شبنم است

اب و تابش ازیم پیچ نیست

وز میان قلوبش کوهر بر آ

۵ - اجزائے سالماست

دربار روشن تر از خورشید شو

صاحب تابانی جاوید شو

در معنی این که حیات^۳ است مرکز بشهومی خواهد

و مرکز ملت است مبدی است بحرام است

سازمت آگاه امر و حیات

از جهت دشمن کشیدن پیش

وقت فردا و دی بید چنان؟

شعله و جامه باف از خوش

موج جوشن سینه بید در گه

می کشایم عقده از کار حیات

چون خال از خود رسیدن پیش

در همان روز و آید چنان؟

تا نماید تاب نامشده و دی

سیر و راتا سکون بنید

گرچه چیل بر سرایش رستم است

چون وطن بیدینه گیردم است

آتش و دم بخوش اندر کشد

لاله کردوز شاخه برمد

زشته های خوش را بر خود توند

تخم که کرد و دگره بر خود زند

در گره چوینانه دارد برک و بر

چشم بر خود واکند کرد و شجر

خلعت از آب و گل پیدا کند

دست و پا و چشم و دل پیدا کند

خلوت اندر تن گزیند زندگی

انجمن ها آفریند زندگی

همچنان آئین میسلا و ام

زندگی بر مرزهای ایدهم

حلقه را مرکز چو جان پیکر است

قوم را ربط و نظام از مرکز

راز دار را ز مابیت الحکم

چون نفس سینه را پروریم

تازه و بستان با شبنمیش

تاب را ز دژه هاییش افتاب

دعوی او را دلیل استیم ما

در جان ما را بلند آواز کرد

خط او در نقطه او منضم است

روزگارش را دوام از مرکز

سوز ما هم ساز مابیت الحکم

جان شیرین است ما پیکریم

منبع ما آب گیر از زمیش

غوطه نماند رضایش افتاب

از بر این خلل استیم ما

با حدوث ما قدم شیراز کرد

ملت بیض از طوفش هم نفس

از حساب او یکی بسیار است

توزین پیوند حرمی زنده

در جان جانان هم جمعیت است

عبرتت ای مسلم دشمن منم

و او چون آن قوم مرکز را زد

آنکه بالید اندر آغوش رسل

و هر یلی بر بنا گوش کشید

همچو صبح آفتاب اندر نفس

پخته از بن بدلی خود است

تا طواف او کنی مایه

در گستره هم جمعیت است

از مال امت مؤمنی بگر

رشته جمعیت ملکیت

جز و او داننده اسرار کل

زندگی خوش گشت و چشم چکید

رفت نم از ریشہ ہائے تاکِ او

از گلِ غربتِ بیاں گم کردہ

شمعِ مُرد و نو جوانِ جوانہ

اے ز تبیخ جو رکڑوں خستہ تن

پیرینِ راجا مہِ احرام گن

مثلِ آبا غرق اندر سجدہ شو

مسلم پیشین نیازِ آفرید

اے از گلِ غربت یعنی غربت کی وجہ سے۔

بید مجنوں ہم نہ روید خاکِ او

ہم نوا ہم آشیایاں گم کردہ

مشتِ خاکِ گم کردہ از افسانہ

اے سیرِ القباس و ہم وطن

صبح پیدا از غبارِ شام گن

انجناں گم شو کہ لکیرِ سجدہ شو

تا بہ نازِ عالم آشو بے رسید

دره حق پایه نوکِ خارخست

گلستانِ درگوشه ستارست

در معنی این جمعیست یقی ابجلم گرفتن بصب

ملایه نیست نصیب العین اُمرت محمد حفظ و نشر حیدرست

خوف و الفاظ است اعمال حیات

زندگانی مطلع جرب شد

بچو صرصر می و دشبدر می

باتوا آموزم زبان کائنات

چون ربط مدعا می باشد

مدعا گردد اگر مهم می

مدّعار از بقائے زندگی

چون حیاتِ مقصدی محرم شود

خوشترین را تابع مقصد کند

ناخدا را یم روی از ساحل است

بُرلِ پوانه داغ از ذوقِ سوز

قیس اگر آواره در صحرا

تا بود شهر آشنای کلاما

همچو جان مقصودِ پنهان در عمل

جمع سیمای قوای زندگی

ضابطِ اسبابِ این عالم شود

بهر او چنید گزیند رود کند

اختیارِ جاوید از منزل است

طوفِ او اگر در پیرایه از ذوقِ سوز

از خیالِ محملِ لایسته

برخی خیزد و بپای ما

کیف و کم از وی پیر و عمل

گرویشِ خونی که در گهائے ماست

از تَفِ او خوش را سوزِ حیات

مَدِّعَا مضارب سازِ همیت است

دستِ پائے قوم را جُلبانداو

شاهدِ مقصود را دیوانه شو

خوش نوائے نغمه سازِ جُست است

ناکشدار از کفِ پاره سپر

تیز از سعیِ حصولِ مَدِّعَاست

اتشّے چوں لاله اندوزِ حیات

مرکزِ کوی جاذبِ موقوت است

یک نظر صد چشم را گردانداو

طائفِ این شمعِ حیرانِ شو

زخمِ معنی بابرِ شیمِ زود است

می شو پوشید محمل از نظر

له

له رفتم که خار از پا گشتم محملِ نهان شد از نظر به یک لحظه غافل گشتم و صد ساله را بزمِ ورشد

(ملک فنی)

گر بقدر یک نفس غافل شدی

دور صد فرسنگ از منزل شدی

این که این پیکر که عالم نام است

نستیان کاشت تا یک ناله است

نقشها آورد و فکند و شکست

ناله مادر شست جان کاریده است

نقد تنه پیکار با احرار دشت

نخم ایماں آفراند رگل نشاند

استخراج امهات اندام است

صد خمین کمر تا یک ناله است

تابه لوح زندگی نقش است

تا نوائے یک افواں بیده است

با خداوندان باطل کا دشت

باز بانست کلمه توحید خواند

استخراج امهات یعنی عنصرا کا اختلاط

نقطهٔ دوا و اعراض عالم الاله

چرخ را از زور او گردندگی

بحر کوهر آفرید از تاب او

خاک از موج نسیمش گل شود

شعله در کمانه ناک از سوز او

نغمهٔ ناش خفته در زو جو

صد اواز می چو در تن او

زانکه در سیر از بود

انتها کاعراض عالم الاله

مهر یابندگی خشنندگی

موج در یابندگی از تاب او

مشت پر از سوز او بلبل شود

خاک مینا تابناک از سوز او

جویدت ای زخمه در زو جو

خیز و مضرب تبار او

حفظ و نشر الاله مقصود

تانه خیزد بانگ حق از عالم

گر مسلمانی نیاسالی دے

می ندانی آیه ام کتاب

۱۰ اثر عاقل ترا آمد خطاب

آب تاب چهره ایام تو

در جہاں شاہد علی الاقوام تو

نکته سنجان اصلای عام دہ

از علوم اُمّیہ پیغم دہ

۱۱ اُمّیہ پاک از هوای گفتار

شرح رمز ماغوی گفتار

تأبست آ و روض کائنات

وانمو اسرار تقویم حیات

۱۲ و كذلك جعلناكم امة وسطا لتكونوا شهداء على الناس

۱۳ وما ينطق عن الهوى *

۱۴ وما خلت صاحبكم وما غوى *

از قبائے لالهائے این حرمین

و حجاب و استیلا و پیش حیات

اے کہ میداری کتنا نش و رغزل

فکر انسان سرت پستے تنگ

باز طرح آفری انداخت

کایدا زخوں رختین اندر طرب

ادبیت کشته شد چو گو سفند

اے کہ خور دنی ز منای خلیل

پاک شست آلود گم ہائے کہن

نیست ممکن جز باینش حیات

تیز تر نہ پایہ میدان عمل

ہر ماں در جستجوئے پیکر

تازہ تر و در کار سلیمیت

نام و رنگ است ہم ملک و نسب

پیش پائے این سبت ناچمند

گر دمی خونست بر بے خلیل

بر سر این مابل حق پیرین	تینج لآ موجود الا هو بن
جلوه در تاریکی ایام کن	انچه بر تو کامل آید مکن
لرزم از شرم چون وز شما	پرسد تاں آبرو و زکا

حرف حق از حضرت مابوده

پس چرا باد بکراں سپرده

هـ الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاتِمَّتْ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي

در معنی این که توسیع حیات ملکیه از تسخیر و انظام عالم است

اے که بنا و پیمان بسته

چون نهال از خاک این گلزار خیز

هستی حاضر کند نفسیر غیب

ماسوا از بهر تسخیر است پس

از کین حق ماسوا شد آشکار

رشته بیدگره اندر گره

همچو سیل از قید سال بسته

دل بغاء بند و با حاضر نیز

می شود دیباچه تسخیر غیب

سیدنه و عرضه تبر است پس

تا نشو پیکان تو سنداں گذار

تا شود لطف کشون را فره

لا عرضه - نشانه - فره - باعث

غنیچه از خود چمن تعبیر کن

از تومی آید اگر کار شگرف

بهر که محسوسات را خیر کرد

آنکه تیرش قدسیاں آید

عقد محسوس اول کشتو

کوه و صحرا دشت و یا بحرو

ای که از تاثیر فیوض خفته

خیزد و اکن بدیده مخمورا

شبنمی خورشید تسخیر کن

از دمی گرمی که از این سر

عالم از دره تعبیر کرد

اول آدم را سر و کلاه

همت از تسخیر موجود از مود

تخته سلیم را باب نظر

عالم اسباب را دو گفت

دو مخواں این عالم مجبور

غایتش توسیع ذاتِ مسلم است

می زند شمشیر و راں تنبست

سینه را از سنگ زور کشتن

تخمها را ورثه نیکااں شمر

کاراں را رگزار است احمال

امتحان ممکناتِ مسلم است

تاب بینی هست خجالتِ تنبست

امتحان استخوانِ خوشن

جلوه اش با دیده مومن سپرد

نقدِ مومن اعیان است احمال

گیر و را تا نه گوید در ترا

همچو من اندر سبوی در ترا

دل اندیشه طوطی پراست

انکه گامش آسمان پراست

احتیاج زندگی میراندش

تاز تسخیر قوائے این نظام

نائب حق جہاں آدم شود

تنگی است پذیرد و جہاں

خویش را بر پشت باد سوار کن

دست نگیس کن خون کوسها

جہاں در کفضا پوشیده اند

از شعاعش و بد کن نا بد را

بزرگین و سپر گردانش

دو فنونہاے تو کرد تمام

بر عناصر حکم او محکم شود

کار تو اندام گیر و جہاں

یعنی این حمانہ را ما ہار کن

جئے آب کو ہر از وریا برار

مہر ما در ذرہ ما پوشیدہ اند

وانما اسرارنا فہمید را

اندام گرفتن کا یہی آرا اسفند شدن کا ر۔

حدت از خورشید عالم تاب گیر

ثابت سیاره گرد و وطن

این همه احوال آغوش تواند

جستجو را سگم از تدبیر کن

چشم خود بکش او در اشیا نگر

تا قومی از حکمت اشیا شود

صوت بیستی بر معنی رسیده

برق طاق افروز از سید اب گیر

آن خداوندان اقوام کهن

بیش خیز و حلقه در گوش تواند

نفس و آفاق را تسخیر کن

نقشه زیر پرده صهبانگر

تا توان باج از انبیا خود

ببین سبزه از نو افتاده

برق آهنگ است بشیائش زنند

خوش را چون زخمه بر زنند

تو که مقصود ب انظری

پس این را چون کورای بی

انکه برایشان کند خست

مرب از برق و حرارت خست

آخرت لنگ از ره شوارزست

غافل از هنگامه پیکار زست

همانست پی به منزل برده اند

بیلی معنی ز محل برده اند

نوبصر مثل قیس آواره

خسته و امانده بیچاره

علم اسما اعتبار ادم است

حکمت اشیا حصار ادم است

لا و علم ادم الاسماء

در معنی این که مال حاصلیه است که مثل فرو

احساس می کند و تولید می کند این احساس

از ضبط و آیات ملکیه مکن کرد

کو در آید می آید بالغ نظر

تأشناش و روز یک آنخناش

از همه بیکانه آن ملک است

کو بود از معنی خود بخر

ماه را خواهد که برگیر عنا

گر به دست شیرین است

زیر و بم را گوش او در گیریت

سیلے از دست ما در می خورد

مزد روستن ما در گیر او

ساده دوشیزه افکارش همنو

چشم او هر لحظه بر آتش افتد

جستجو مایه پندار او

نقش گیر این آتش اندیشه

چشمش از دنبال اگر گیرد

نغمه اش هر شورش زنجیریت

خوشتن را باز در ما درتند

چون گل از باد سحر گیرد او

چون کهر لکیزه گفتارش همنو

از لبش مزم سوا لے می حکد

از چرا چوں که کجا گفتار او

غیر جوی غریب منی میشد

جان او آشفته می گردد

فکرِ خاش در ہوائے وزگا

در پئے نخی با بکداردش

تازاتش کیری افکار او

چشم گیرش فتنہ بر جوشن

یاد او با خود شناسایش کند

سفتہ آتش دریں تازہ راند

گرچہ ہر دم ہدافزاید گلش

پر شا مانند باز نو شکا

تاب سوئے جوشن باز آردش

گل فشانند ز رچک سداو

دستکے بر سینه می گوید کہ من

حفظ رابطہ و دشمن و فراتش کند

ہمچو گوہر از پئے یک و بکراند

من بجانستم کہ بودم در دوش

۱۰ ز رچک - ایک قسم کی آتش بازی جسے ہندی میں پھلچٹری کہتے ہیں۔

ایں "من" نوزادہ آغازِ حیات

نغمہ سببِ داری سازِ حیات

ملتِ نوزادہ مثلِ طفلک است

طفلکے از خوشنیتن نا اگے

بستہ با مرزا و فردا پیش نیست

چشمِ هستی امثالِ مردم است

صدگرہ از رشتہ خود واکند

گرم چوں افتد بکارِ وزگا

طفلکے کو در کنارِ ماک است

گوہرِ آلودہ خاکِ رے

حلقہ ہائے وزن و شبِ پائش نیست

غیرِ ابینندہ از خود گم است

تا سترِ خودی پیدا کند

ایں شعورِ تازہ کرد و پایدا

نقشها بر ابرو اندازد او

فرد چوں بپند آید مشیت

قوم و شن از سواد و سرگذشت

سرگذشت او گرازیادش و

نسخه بود ترا اے هوشمند

ربط ایام است ما را پیرین

چلیست تاریخ اے خود بیگانه

این ترا از خوشیتن آگه کند

سرگذشت خجسته را می سازد او

شانه ادراک و دندان ریخت

خود شناس آید یاد و سرگذشت

باز اندرستی گم می شود

ربط ایام آمده شیرازه بند

سورنش حفظ و آیات کهن

و اسکا قصه افسانه

آشنائی کار و مروره کند

روح را سزای تاب است این

همچو خنجر بر فسانت می زند

وہ چہ ساز جان نگار و دل پر

شعله افسردہ در سوزش نگر

شمع او بخت امم را کو کب است

چشم تر کارے کہ بنید رفتہ را

بادہ صد سالہ درینائے او

حید گیرے کو ہد ام اندر کشید

جسم ملک را جو عصاب است این

باز بر دوشے جہانت می زند

نغمہ مانے رفتہ در تارش اسیر

دوش در آغوش او مرزش نگر

روشن زوایے مشب و ہم می ^{بست}

پیش تو باز آفرین رفتہ را

مستی یارینہ در صہبائے او

طاثرے کے نزدیک بوستان ما پرید

از نفس هائے رمید زنده نشو	ضبط کن تاج را پاینده نشو
زندگی را مرغ دست کن	دوش را پیوند با امر و ز کن
ورنه گدومی و ز کور شب پرست	رشته یایم را اور بدست
خیز و از حال تو استقبال تو	سزند از ماضی تو حال تو
رشته یاضی استقبال و حال	مشکل را خواهی حایت و ل

موج ادراک تسلسل زندگی است
کشتار را شور قتل زندگی است

در معنی این که تقایف نفع از امور مست

و حفظ و احترام امور مست اصل اسلام است

نغمه خیز از زخمه زدن ساز مرد

پوشش عریانی مردان است

عشق حق پرده اغوش او

انگیزان و بر جودش کائنات

هَیْ لَیْسَ بِکُمْ دَایَةُ شَرِّکُمْ هَیْ هَیْ هَیْ

حدیث مشهور

مسلمے کو را پرستارے شمر د

نیک اگر نبی امومت رحمت

شفقت و شفقت پیغمبر است

از امومت پختہ پیر سیر

ہست اگر فرہنگ تو معنی سے

گفت اس مقصود حرف کن فکا

ملت از تکریم احرام است پس

از امومت گرم فتار حیات

بہرہ از حکمت قرآن نہر د

زانکہ اورا بانہوت نسبت

سیرت اقوام را صوت گراست

در خط سجاے اوقت دیر

حرف امت نکتہ ہا دارو سے

زیر پائے امہات مدجن

ورنہ کار زندگی خالم است پس

از امومت کشف اسرار حیات

از امومت پیچ و تاب جوئے ما

اس رُخ رستاق زادے جا

ناتراشے پرورش نادرادہ

دلِ الامِ امومت کردہ خو

ملت اگر کیڑا غوشش بد

ہستی نامحکم از الامِ است

واں تہی اغوش نازک پیکر

موج و کڑاب و جاب جوئے ما

پست بالائے سطرے گل

کم نگاہی کم زبانے سادہ

گرد و پیش حلقہ ہائے نیکیوں

یک مسلمان غبور حق پرست

صبح ماعالم فروز از شامِ است

خانہ پروردگار پیش محشر

۲۲۲

۱۔ رُخ مخفِ ختر۔ ۲۔ رستاق زاد۔ گنوار۔ ۳۔ سطر۔ فرہ۔

فکرا و از تابِ بَرِ مَن است

بندِ مائے مَلَتِ بیضایت

شوخی چشمِ وقتِ آزادیش

علمِ او بارِ امومتِ برتافت

طاهرش ز نِباطِ نازِ ناست

نازِ چشمش غشو با حلِ کدویر

از حیانا آشنا آزادیش

بر سرِ مشِ یکِ اختِ تافت

ایں گل از بستانِ بانِ رسته به

داغش از دامنِ مَلَتِ مسته به

لا الهِ گویاں اَجم بے شَمّا

پانبرده از عدمِ بَرِ مَنو

بسنه چشمِ اندرِ ظلامِ وزِ گا

از سوادِ کیفِ کَمِ بَرِ مَنو

مضمر اندر ظلمت موجود ما

شب نیمه بر برگ گل نه شسته

بر مدایر لاله زار ممکنات

قوم را سر پاره ای صانع نظر

مال او و فرزند هائے تندرست

است تحلی هائے نامشهور ما

غنچه هائے از صبا ناخسته

از خیابان بایض اقامات

نیست از نقد قماش و سیم زر

تر و مانع و سخت تر و چاق و حسیت

حافظ رمن از خوت مادران

قوت قرآن و ملت مادران

در معنی این سید النساء فاطمه زهرا است
که سید است

برائے نساء اسلام

مریم از یک نسبت عیسیٰ عیسیٰ
از سیدت حضرت زهرا ع

نور چشم حمید للعالمین
آن امام اولین و آخرین
روزگار تازه آید
آنکه جان در پیکر گیتی دید

بانه آن تاجدار هلاقی
مقتضی شکل شایسته خدا

پادشاه و کلبه دیوان
یک مقام و یک ره مان او

مادران مرکز پرکار عشق
 آن یک شمع شبستانِ حرم
 تان شبیند آتشِ پکار و کس
 و آن دگر مولائے ابراهیم
 در نوائے ندکی سوار حسین
 سیرت فرزند ما از اقامت
 مزرع تسلیم حاصل قبول
 بهر محتاجی لشکر آنکونه خست

مادران کاروان سالار عشق
 حافظ جمعیتِ خیر لام
 پشتِ یازد بر سر تاج و کس
 فوتِ یازد بر سر ابراهیم
 اهل حق بیتِ امیر حسین
 جوهر صدق و صفا از اقامت
 مادران اسوٰ کامل قبول
 با یهودی چادر خود را فروخت

نوری ہم آتشی فرمانبر

کم رضا بیش در ضامنش

آں لب پر دہ صبر و رضا

اسیاد گردان لب آں سرا

گریہ ٹائے وز بالیس کیا

گوهر افشانے بامان نما

اشک بر چیدہ بل از نہیں

ہم شہنم رنجیت بعرش میں

رشتہ آئین حق زنجیر پاست

پاس فرمان جناب مصطفیٰ

ورنہ کرد تیش کر دیدم

سجد ہا بر خال او پاشیدم

اے وایت پرہ ناموں ما

تا تو بس مار پرہ فانوس ما

طینت پاک تو مارا حمت است

کودک ما چون لب بشیر تو

می ترا شد محو تو احوار ما

برق ما کو در حجابت آمد

ای امین نعمت اکین حق

دور خضر فروزش و برف است

کور بزدان ناشناس ادراک

چشم او بیابک و نا پروا

قوت بین ما اساس ملک است

لا اله الا موختی او را

فکر ما گفت ساک و ارا

بر جبل رخسید در صحرای پید

در نفسهای تو سوزین حق

کار و انشای دیں را است

ناکسان بحیری عجاک او

پنجه مرغان و کبر است

صیدا و آزاد خواند خویش را

آب بند نخل جمعیت توئی

از سر سو فزیاں سو دامن

بهوشیار از دستبرد و زکا

این چنین دامن که پرکشاده اند

فطرت جذب به ما دار و بلند

۱۵۰۰ - کوفه

گشته و زنده اند خویش را

حافظ سرمایه ملت توئی

گام جز بر جاده آبا من

گیر فرزندان خود را در کنا

ز آشیان خویش و افتاده اند

چشم بهوش از اسوز هر امیند

تا حسین شاخ تو بار آورد

موسم پیشین بگلزار آورد

خلاصہ مطالعات

در تفسیر سوره خلاص

قل هو الله احد

من جسد باری را دیدم بخواب	گل نه خاک را دیدم بخواب
آن امر الناس مولای ما	آن کلیم قول سینا ما

له آمن الناس على في صعبته وماله أبو بكر (حدیث)

بہمت و کشت ملت چو ابر	ثانی اسلام غار بدر قبر
گفتش خاصہ صان عشق	عشق تو مطلع یوان عشق
بختہ از دست اساس کارما	چارہ فرما پیے از ارمایہ
گفت تا کہ ہو گرو اسیر	اب تائب سوہ خلاص گیر
اینکہ در صد سینه چید یک نفس	سیر از اسرار جید است و بس
رنک بر کن مال و شوی	در جہاں عکس حال و شوی

۱۱۴ کان ابو بکر صدیق من النبی مکان الوزیر فکان یثاودہ فی
 جمیع اموری و کان ثانیہ فی الاسلام و ثانیہ فی الغار و کان ثانیہ
 فی العرش یوم بدر و کان ثانیہ فی القبر و لم یکن رسولاً للہ
 صلّی اللہ علیہ وسلم یقدم علیہ احداً اھ (قول سعید ابن مسیب)

انکہ نام تو مسلمان کردہ است

خوشتین را ترک افغان بند

وارهاں نامید را از ناحہ

اے کہ تو رسوائے نام افتادہ

با یکی ساز از دوی بر درخت

اے پرستار یکی کہ تو تویی

تو در خود را بخود پوشیدہ

از دوی سوئے یکی ورودہ است

وائے بر تو آنچہ بود می ماندہ

ساز با حم در گذر از جامہ

از درخت خوشیش خام افتادہ

و حدیث را مکر اس بلخیت

تا کجا باشی سبق خوان دوی

در دل او آنچہ برب چیدہ

صد ملل از سلتی گنجی	بر حصار خود بنجول بجی
یک شو تو حیدر مشهور کن	غائبش را از عمل موجد کن

لذت ایمان فراید در عمل
مروه آن ایمان که ناید در عمل

اللَّهُمَّ

گر با الله صل استبر	از حد اسباب بیو حستبر
بند حق بند اسباب است	زندگانی گردش دو غست

مسلم استی بے نیاز از غیر شو
پیش منعم شکوه کرد و من

چوں علی در زبانان شعیر

منت ایل کرم بر ن چرا

رزق خود را از کف و نان

گرچه پاشی مور هم بے بال و پر

راه و شوار است سیاه کلم بکیر

سَجِّهَ اَقْلِلْ مِنَ الدُّنْيَا شَمًّا

اقلل من الدنیا تعش حراً (قول فاروق)

ایل عالم را سر با خیر شو
دست خجسته از استین و من

کردن مر حب شکن خیر گجر

نشتیر لا و نعم خوردن چرا

یوسف استی خوش را از ان

حاجت پیش سلیمان مبر

در جهان از اوز می از اومیر

از تعش حراً شوی سر و پا

تا تو انی کہمیا شو گل مشو

درہاں منعہم شو و سائل مشو

اشناسائے مقامِ بوعلی

جرعہ آرم ز جامِ بوعلی

پشتِ یازن تختِ کیکاؤس را

سریدہ از کفِ مدِ نایموس را

خود بخود کرد درِ محرابِ انبیا

برتہی پیمانگانِ بے نیا

ہیج میدانی کہ کارون الزم شد

انکہ نقفور اب تیغِ او تہ شد

گفت مالک را کہ اسے مولا قوم

روشن از خاکِ دستِ سیماء قوم

۱۰ نقفور۔ رومی پادشاہ جس کو ہارون نے متعدد بار شکست دی۔

اے نواپڑ از گلزارِ حدیث

لعل تاکے پرہ بند اندرین

اے شاتابانی وزیرِ عراق

می چکد آبِ خضر از تاکِ او

گفت مالکِ مصطفیٰ چاکرم

من کہ بادشهم بسترِ فقرِ او

زنده از تقبیلِ خاکِ یثربم

عشق می گوید کہ فرمانم پذیر

از تو خواهم درسِ اسرارِ حدیث

خیز و درارِ اختلافِ خیمین

اے شاحسنِ نظرِ سوزِ عراق

مرهمِ رحمِ سیحانِ خالِ او

نیست جز سودائے او اندرِ مرا

برنجیزم از حمیمِ پالِ او

خوشتر از روزِ عراقِ مدشهم

پادشاهانِ بخدمتِ مگر

تو همی خواهی مرا آقا شوی

تعلیم تو ایم بر درت

بهر خواهی اگر از علم دین

بندۀ آزاد را مولا شوی

خادم ملت نکر دو چاکرت

در میان حلقه در خم نشین

بے نیازی نازا دارو بے

نازا و اندازا دارو بے

بے نیازی رنگ حق پوشیدن است

تاباغت رنگ خوش انداختن است

از خزانۀ خاک تو خاموش گشت

رنگ غیر ز پرین بیدن است

احمرت را غیر اصفر ساختن است

وز گل و ریاحین تهی انوش گشت

علم غیبی آموختی اندوختی

ارجمندی از شعارش می باری

کشت خجسته از دست ویران مکن

عقل تو زنجیری افکار غیر

زبانست گفتگوها مستعفا

قربانیت را نواها خواسته

باده می گیری بجام از دیگران

آن نگاهش سر سرازاع البصر

روئے خویش از غار نشانی

من این اتم تو توئی یادگیری

از سخاوتش کدیه باران مکن

در گلوئے تو نفس از تبار غیر

در دل تو آرزوهای مستعفا

سرمایه ات قباها خواسته

جام هم گیری بجام از دیگران

سوئے قوم خویش باز آید اگر

ما ذاع البصر وما طغى (آیه شریفه)

می شناسد شمع او پُرانہ را	نیک و اند خویش و ہم سگانہ را
---------------------------	------------------------------

”لَسْتُ مِیّی“ گویدت مولائے ما

وائے ما اے وائے ما اے وائے ما

زندگانی مثلِ بستم کجا	ہستی خود در سحر کجا
یوے از صبح دروغ خورده	رخت از ہنارے کردوں عودہ
افتاب استی یکے در دنگر	از نجوم دیکراں تابے مخر
بر دل خو نقش غیر انداختی	خاک بُردی کہ میاید رختی

لے لَسْتُ مِیّی یعنی تو میری قوم سے نہیں ہے۔

تا کجا خوشی ز تاب بگیراں

سر سبک ساز از شراب بگیراں

تا کجا طوف چراغ محفلے

ز آتش خود سو اگر داری دلے

فرد فرد آمد که خود را و آشنا

خست قوم قوم آمد که جز با خود نسا

از پیام مصطفی آگاه شو

فارغ از ارباب دین بشو

لم یلد لم یولد

قوم تو از رنگ و رخسار نیست

قیمت یک استوشت صدمراست

قطرۃ آب وضوئے قنبرے

فارغ از بابِ اُمِّ اَعْمَامِ ^ش ^{۱۵}

نکستہ اے بہدم فرزانہ ^{۱۶}

قطرۃ از لالہ حمراستے

ایں نمی گوید کہ من از عبہر ^{۱۷}

ملت ما نشانِ ابراہیمی است ^{۱۸}

در بہا برتر ز خونِ قنبرے

ہمچو سلیمانِ زاوۃ اسلام ^{۱۹}

شہد را در خانہ ہائے لائیں ^{۲۰}

قطرۃ زنگرین شہلاستے

اس نمی گوید من از نیلوفر ^{۲۱}

شہدِ ایمانِ ابراہیمی است ^{۲۲}

۱۵ سلیمان فارسی رض سے لوگوں نے ان کا شجرۃ نسب دریافت کیا۔

انہوں نے جواب دیا۔ سلیمان بن اسلام۔

۱۶ لائے۔ شہد کا چھتہ۔ ۱۷ عبہر۔ زنگر۔ ۱۸ شان شہد کا چھتہ۔

گزنسب را جز و ملت کرده
رخنه در کار اخوت کرده

در زمین مانگیر ریشه ات

هست نامسلم نهواند شیهات

این مستودان چراغ افروز عشق

سوخت از مرگ برادر سینه اش

گریه های خوش را پایان ندید

آه در یغا آن سنتوق بنیان

آه آن سرو سی بالان

جسم جان و سر با سوز عشق

آب گردید از گداز آینه اش

در غمش حوین ما در آن کشید

یار من اندر بستان نیا

در عشق نهی همیای من

حیف و محروم در بار نبی

چشم من روشن و دیدار نبی

نیست از روم عرش یزدما

دل به محبوب حجازی بسته ایم

رشته مایک تو لایش بسته است

مستی او تا بخون ما دوید

عشق او سر ما به جمعیت است

عشق در جان و نسب پیرا

نیست با پند نیست یزدما

زین حبت مایک گریه کنیم

چشم ما را کیف بایش بسته است

کهنه آتش ز دو نوا فرید

همچو خون اندر عروق ملکت است

رشته عشق از نسب محکم تر است

عشق رزی از نسب بیدگشت

همز ایران و عرب بیدگشت

هر که پا در بند ایم جد است

بے خبر از لم یلیم بولد است

ولم یکن له کفو احد

مسلم چشم از جهان رچسبت

لاله کو بر کوهی کردمید

آتش و شعله گیرد بر

فطرت این دل حق نویست

گوشه امان گلچسبند

از نفس های نخستین سحر

آسمان را آغوش خود نگذارش

بوسیدن اول شعاع آفتاب

رشته با لم یکن با بد قوی

انکه آتش واحد است لا شریک

مومن بالائس هر مالترے

خزوة لا تحزنوا اندر برش

می کشد بار و عالم و شش او

کو کب و ماند و پندارش

شبنم از چشمش بشوید کرد خواب

تا تو در اقوام بهمتنا شوی

بنده اش هم در سازد با شریک

غیرت او بر نماند همسرے

انتم الاعلون تا چه بر سرش

بحر و بر پرده آغوش او

لَا تَحْزَنُوا وَلَا تَهِنُوا انْتُمُ الْاَعْلَوْنَ الخ (آیه شریفه)

بر غوتند ردام افکنده گوش

پیش باطل تیغ و پیش حق سپهر

در گره صد شعله و در اخلاش

در فضائے این جهان مائے و هو

عفو عدل و بذل و احسان عظیم

ساز او در بزم ما خاطر نوا

در گلستان با عناد و هم صفا

زیر کدو می نیاید لیش

نخوتند در بختی که کمال

برق اگر ریزد همی گیر و پیش

امروزی او عیسای خیر و شر

زندگی گیر کمال از جوهرش

نغمه پیدانیت جز تکبیر و

هم نقهر اندر مزاج او کریم

سوز او در زم ما آهن گداز

در بیابان حشر با صید گیر

بر فلک گیر و قرار آب و گلش

طائرش منقار بر اختر زند

توبه پروازے پرے نکشود

خوار از مجوری قشدمی

اے چو شبم بر میں افتند

انسوئے این کهنه چیر بر زند

کرک استی بر خاک اسود

شکوه سنج گردن دواشدمی

در بخل داری کتاب زند

تا کجا در خاک می گیر می طن

رخت بزار و سرگردن فلن

عرض حال مصنف کحضرت حمزہ اللہ عالمین

اے ظہورِ شبابِ زندگی

اے میں از بارِ کاهتِ احمد

ششِ حسرتِ شن ز تارِ وئے تو

از تو بالا پایہِ این کائنات

و جہاں شمعِ حیات افروختی

بے تو از نابودِ مندیہا نخل

جلوہاتِ تعبیرِ ابِ زندگی

آسمان از بوسہِ یامبت بلند

ترک و تاجیک و ہندوئے تو

فقر تو سرمایہِ این کائنات

بندگاں را خواجگی آموختی

پیکرانِ این سرا اب و گل

تا دم تو آتش از گل کشتود

نوره دامن کسیر ماه شد

تا مرا افتاد بر ویت نظر

عشق درین آتش انجیت

نالماندنی سامان من

از غم پیاں نگفتن مشکل است

مسلم از سیر نبی بجایه شد

از منات و لا و عزائ و سبل

توده های خاک ادم نمود

یعنی از سیر و خوش آگاه شد

از اب ام کشته محبوب تر

و صفتش با که جام سوخت است

آن پیر غنائ و بران من

باده درینا نهفتن مشکل است

باز این بیت الحرم بخانه شد

هر یک و اردیته اندر غل

شیخ ما از برین کافر است

رختی از عرب چیده

مثل برف آب عجم اعضا او

همچو کافرازل بر سنده

نعتش از پیش طیبیان مرده ام

مرده بود از آب جوی گفتمش

خاک عشق افشار من اینک نیست

داستان گفته ام از ایران بد

زانکه او را سنوت اندر است

در خمستان عجم بیده

سر ترازاشک او صهار او

سینه اش فارغ ز قلب زنده

در حضور مصطفی آورده ام

مهری از اسرار قرآن گفتمش

از گلویم نغمه در نخت

نگفته ام از رستم از بستان بد

محفل از شمع نوا فرو ختم
گفت بایند افسونِ فرنک

۱۵ قانون - ایک شہ کا سارا

قوم را در حیاتِ آمو ختم
ہست غوغایش ز قانونِ فرنک

۱۶ بصیری را بخشنده
بربطِ سلما را بخشنده

ذوقِ حق و اخطا اندیش را
ایک شنائتِ شمع اندیش را

گردلم آئینہ بے جوہر است
وربحم غیر قرآنِ مضمر است

۱۷ فروغتِ صبحِ اردو ہو
چشم تو بیندو ما فی الصدو

پروہ ناموسِ فکر چاک کن
این خیابان از خارم پاک کن

۱۸ بصیری مصنفِ قصیدہ بردہ جس کو نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نے قصیدے کے صلے
میں اپنی چادرِ مطہر عطا فرمائی۔

سنگ کن رخِ حیات اندر برم

سبز کشت نابسا نام مکن

خشک گردان باد و انگورین

روزِ محشر خوار رسوا کن مرا

گرد اسرارِ قرآن سُنفته ام

ایکه از احسان تو ناکس کس است

عرض کن پیشِ خدا عزوجل

دولت جانِ من بخشیده

اهل ملک انگهدار از شرم

بهره گیر از ابر نیسانم مکن

زهر بزاندر سینه کافرین

بے نصیب از بوسه پاک کن مرا

با مسلمانان اگر حق گفته ام

یک دعایت مزد گفتارم سب است

عشق من کرد و هم اغوشِ عمل

بهره از علم دین بخشیده

در عمل ناپسندیده ترک دژاں مرا

رخسایت جان تا جہاں آرزو ام

بمچول در سینه ام اسوده است

از پدرتا نام تو آموختم

تا فلک برینہ تر سازد مرا

آرزوئے من حج ایں ترمی شود

ایں تمننا ز بیر خالم گوہر است

مدتے بالالہ رویاں سا ختم

آب نیسانم گہر دژاں مرا

آرزوئے دیگرے پر زوہ ام

محرم از صبح جیالم بودہ است

آتش ایں آرزو افروختم

در قمار زندگی باز د مرا

ایں کہن صہبا کراں ترمی شود

در شہم تاب ہمیں یک اختر است

عشق با مرغولہ مویاں ما ختم

باده با ماه سیمایانم

بر قمار قصد کرد حاکم

این شراب از شیشه جان بخت

عقل از پیشه زبانت

سالها بودم گرفتار شک

حرف از علم التقید ناخوانده

ظلمت از تاب حق بگانه بود

این تمنا درم خوابید ماند

سارا - خالص

بر چراغ عافیت ماندم

رهنمایانم بد کالایم

این ز سارا ز دامنم نخت

نقش او در کشور جامست

از دماغ خشک من لایفک

در گمان باد حکمت مانده

شامم از نور شفق بگانه بود

در صدف مثل کمر شید ماند

اخراج پیمانہ چشم حکید

انے یاد غیر تو جانم تھی

زندگی از عمل سامان نہو

شرم از اظہار او ایدر

ہست نشانِ رحمت گیتی نو

مسلمے از ماسوا بیگانہ

حیف ہیں اور اسر اندوڑ گا

از درت خمیر و اگر خزانہ

در ضمیر من نواہا آئید

بر لبش آرم اگر فرمان ہی

پس میں آرزو شاید نہو

شفقت تو جرات فراید مرا

آرزو دارم کہ میرم در حجاب

تا کجا زنجیری بُتِ خانہ

پیش کش دیر سیر در کنا

وائے امروزم خوش فردا من

فرخا شہر کے تو بومی اس

انے خاک کے کہ آسومی اس

کو کیم دیدہ سیدار بخش

مرقدے ساید پو یار بخش

تابیا ساید دل بتایہ من

بستکی سید اکند سبب من

بافلک گویم کہ آرام منکر

دیدہ غارم آجب سام منکر

رقمہ: عبدالمجید خوش فو میں لوہاری وازہ لائو

اطلاع

بہارِ ایکٹ ۱۹۱۴ء کی رائٹ مجریہ

فروری ۱۹۱۴ء کی شہر ہذا کے جملہ حقوق

محفوظ ہیں

(مستف)